

„PRAWNA OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POLSKI – DOŚWIADCZENIA I WYZWANIA XXI W.”

Ogólnopolska konferencja naukowa, Warszawa, 27 lutego 2009 r.

W dniu 27 lutego 2009 r. odbyła się w Warszawie ogólnopolska konferencja naukowa „Prawna ochrona dziedzictwa kulturowego Polski – doświadczenia i wyzwania XXI w.”. Jej organizatorami były Katedra Nauki Administracji i Ochrony Środowiska Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz Warszawskie Seminarium Aksjologii Administracji. Partnerami organizatorów konferencji byli: Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych oraz Kancelaria Prawna Horyńska & Wspólnicy.

W konferencji wzięło udział ponad 200 osób, m.in. przedstawiciele środowiska konserwatorskiego, prawnicy oraz muzealnicy.

Konferencję rozpoczął Generalny Konserwator Zabytków Tomasz Merta, omawiając węzłowe zagadnienia współczesnej prawnej ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce.

W wystąpieniach prelegentów zwrócono uwagę m.in. na prawne aspekty ochrony zabytków archeologicznych, ochrony dziedzictwa niematerialnego, przeciwdziałania nielegalnym transakcjom na rynku dzieł sztuki oraz organizacji administracji konserwatorskiej, a także na potrzebę adaptacji zasady zrównoważonego rozwoju w prawnej ochronie zabytków nieruchomych. Poruszone zostały również wybrane zagadnienia karnoprawnej ochrony zabytków. Tematowi temu poświęcony został w całości trzeci panel konferencji.

Po wysłuchaniu referatów przyjęto tekst deklaracji końcowej, w któ-

1. Wystąpienie H. Jodelki-Schreiber, wygłaszającej referat „Niematerialne dziedzictwo kulturowe: idea, prawo, praktyka”. Fot. M. Błaszkievicz.

1. H. Jodelko-Schreiber reads a paper on “Niematerialne dziedzictwo kulturowe: idea, prawo, praktyka” (Non-material cultural heritage: idea, law, praxis). Photo: M. Błaszkievicz.

rej stwierdzono: „Aktualny stan prawodawstwa polskiego w zakresie prawa ochrony zabytków wymaga podjęcia istotnych i pilnych działań legislacyjnych, w szczególności w zakresie koniecznych nowelizacji ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jak też ratyfikowania ważnych umów międzynarodowych; w tym zakresie konieczne jest połączenie wysiłków

przedstawicieli różnych instytucji i środowisk, w związku z czym niezbędna jest otwarta współpraca Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie prac nad projektem nowej ustawy – Prawa ochrony zabytków z reprezentantami tych instytucji i środowisk”. Uczestnicy spotkania zadeklarowali gotowość i chęć udziału w powyższych działaniach.

Ranga, jaką konferencji nadali organizatorzy, udział w niej najwybitniejszych polskich prawników specjalizujących się w problematyce

prawnej ochrony dziedzictwa kulturowego, a także liczba zgromadzonych uczestników przybyłych z całego kraju, świadczą o znaczeniu, ja-

kie dla administracji konserwatorskiej ma stan ustawodawstwa polskiego.

Katarzyna Zalasieńska

**"THE LEGAL PROTECTION OF THE CULTURAL HERITAGE IN POLAND
- THE EXPERIENCES AND CHALLENGES OF THE TWENTY FIRST CENTURY"
National Scientific Conference, Warsaw, 27 February 2009**

The national scientific conference on "The Legal Protection of the Cultural Heritage in Poland - the Experiences and Challenges of the Twenty First Century", held in Warsaw on 27 February 2009, was organised by the Chair of the Administration and Protection of the Natural Environment in the Faculty of Law and Administration at the Cardinal Stefan Wyszyński

University in Warsaw and the Warsaw Seminar on Administration Axiology. The partners of the organisers were the National Heritage Board of Poland, the Centre for the Protection of Public Collections, and the Horyńska & Partners Law Firm.

The conference was attended by more than 200 persons, including representatives of the conservation

environment, lawyers and museum experts. The papers were followed by the acceptance of the text of the end declaration. The rank which the organisers of the meeting granted to it and the presence of the most outstanding Polish lawyers specialising in the legal protection of the cultural heritage testify to the significance of the state of Polish legislation for conservation administration.

**„BADANIA ARCHEOLOGICZNE NA TRASACH INWESTYCJI
DROGOWYCH – WYZWANIA I OSIĄGNIĘCIA”
Konferencja, Warszawa, 5-7 marca 2009 r.**

W dniach 5-7 marca 2009 r. odbyła się w Warszawie, zorga-

nizowana przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków,

Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich oraz Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, konferencja pt. „Badania archeologiczne na trasach inwestycji drogowych – wyzwania i osiągnięcia”.

Na początku głos zabrali przedstawiciele ww. instytucji, podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator Zabytków Tomasz Merta oraz wiceminister infrastruktury Zbigniew Rapciak.

W pierwszym dniu konferencji zaprezentowane zostały najciekawsze odkrycia dokonane podczas badań wykopaliskowych w latach 2006-2008. Archeolodzy reprezentujący różne instytucje państwowe oraz firmy prywatne przedstawili swoje dokonania badawcze, a także specyfikę prowadzonych prac.

1. Wystąpienie dr. hab. prof. UKSW Zbigniewa Kobylińskiego. Wszystkie fot. A. Niemirka.
1. Speech given by Prof. Dr. hab. Zbigniew Kobyliński of the Cardinal Stefan Wyszyński University. All photos: A. Niemirka.

Drugiego dnia głos zabrali goście z Irlandii, Niemiec, Francji i Szwajcarii, którzy zapoznali uczestników spotkania z problematyką badań archeologicznych prowadzonych na dużych inwestycjach drogowych w tych krajach.

Podczas pozostałej części obrad pracownicy KOBiDZ, wojewódzkich urzędów ochrony zabytków oraz przedstawiciele instytucji naukowych i firm prywatnych omawiali różnorodne zagadnienia i problemy związane z badaniami archeologicznymi na inwestycjach drogowych. W referatach oraz w dyskusji poruszano takie tematy, jak: współpraca KOBiDZ z Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad, zagadnienia konserwatorskie i formalnoprawne, etyka zawodowa, opracowanie i publikowanie wyników

badań, magazynowanie zabytków, współpraca inwestora i wykonawcy. Gorące dyskusje dotyczące

tych kwestii toczyły się do końca konferencji.

Jakub Wrzosek

2. Wystąpienie Generalnego Konserwatora Zabytków Tomasza Merty.
2. Speech given by Tomasz Merta, the General Conservator of Historical Monuments.

**”ARCHAEOLOGICAL RESEARCH ALONG ROAD INVESTMENT ROUTES
– CHALLENGES AND ACCOMPLISHMENTS”
Conference, Warsaw, 5-7 March 2009**

A conference entitled “Archaeological Research along Road Investment Routes – Challenges and Accomplishments”, held on 5-7 March 2009 in Warsaw, was organised by the National Heritage Board of Poland, the Scientific Society of Polish Archaeologists and the Car-

dinal Stefan Wyszyński University in Warsaw. The conference presented the most interesting discoveries made during excavations conducted in 2006-2009. Guests from Ireland, Germany, France and Switzerland discussed archaeological investigations carried out in the course of

road investments in those countries. The participants also considered conservation and formal-legal problems, professional ethics, the preparation and publication of the research outcome, the storage of historical monuments, and the cooperation of the investor and the executor.

**DRUGIE EUROPEJSKIE FORUM DZIEDZICTWA
„KREATYWNOŚĆ I INNOWACJE: BRAMA DO DZIEDZICTWA”
Pierwsze Spotkanie Robocze, Paryż, 16 marca 2009 r.**

W dniu 16 marca 2009 r. w paryskim biurze Rady Europy odbyło się Pierwsze Spotkanie Robocze dotyczące Drugiego Europejskiego Forum Dziedzictwa, którego temat brzmi: „Kreatywność i Innowacje: Brama do Dziedzictwa”.

W spotkaniu uczestniczyło 13 ekspertów związanych z EDD i instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę dziedzictwa w krajach członkowskich UE.

W trakcie spotkania omówiono różne aspekty tematu przewodniego

Drugiego Europejskiego Forum Dziedzictwa. Zastanawiano się nad organizacją konferencji oraz sposobami sprawnego przeprowadzenia towarzyszących obradom dyskusji. Zaproponowane zostały trzy główne ścieżki tematyczne: dziedzictwo

i film, dziedzictwo i techniki innowacyjne w promocji i edukacji, dziedzictwo w Internecie (i sposoby wykorzystania Internetu do promocji). Poruszono kwestię prezentowanych podczas Forum zagadnień, omówiono i dokonano wstępnej

selekcji tematów do dyskusji, a także wstępnie ustalono termin Forum, który powinien pokrywać się z terminem Dorocznego Spotkania Koordynatorów EDD. Kolejnym etapem przygotowań do Forum będzie zaproponowanie przez ekspertów

case studies do przedstawienia podczas konferencji oraz wybór specjalistów mogących przygotować wprowadzenia do poszczególnych tematów wybranych do dyskusji.

Aleksandra Chabiera

SECOND EUROPEAN HERITAGE FORUM "CREATIVITY AND INNOVATION: THE GATEWAY TO HERITAGE" First Working Meeting, Paris, 16 March 2009

The First Preparatory Meeting concerning the 2nd European Heritage Forum ("Creativity and Innovation: The Gateway to Heritage") was held in the Parisian

offices of the Council of Europe on 16 March 2009.

The participants of the meeting considered the organisation of the conference, selected the discussion

topics, and initially established the date of the Forum, which should coincide with the Annual Meeting of EDD Coordinators.

„KULTURA A ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ. ŚRODOWISKO, ŁAD PRZESTRZENNY, DZIEDZICTWO” Konferencja UNESCO i MKiDN, Warszawa, 30 marca 2009 r.

Dnia 30 marca 2009 r. w gmachu sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, w Sali Kolumnowej, miała miejsce konferencja „Kultura a zrównoważony rozwój. Środowisko, ład przestrzenny, dziedzictwo”, objęta honorowym patronatem Marszałka Sejmu RP i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Organizatorem tego wydarzenia był Polski Komitet ds. UNESCO we współpracy z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Zorganizowanie konferencji podyktowane zostało potrzebą przybliżenia posiadającej fundamentalne znaczenie dla naszego kraju problematyki zrównoważonego rozwoju oraz niezwykle ważnej w tym procesie roli kultury, a także koniecznością przypomnienia idei wyrażonych w konwencjach i innych dokumentach UNESCO. Warto wspomnieć choćby o ratyfikowanej przez Polskę w 2007 r. *Konwencji*

w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, gdzie w szczególny sposób wskazuje się na udział szeroko rozumianej kultury w realizacji polityki rozwoju.

Program konferencji przewidywał podział obrad na dwie części poprzedzone wprowadzeniem w postaci wystąpień gości honorowych oraz przedstawicieli organizatorów. Do wygłoszenia referatów, które ogniskowały się wokół dwóch tematów: „Kultura warunkiem współczesnego rozwoju” oraz „Dziedzictwo kulturowe, ład przestrzenny, społeczeństwo obywatelskie”, zaproszono wybitnych specjalistów reprezentujących różnorodne dziedziny nauki, takie jak: ekonomia, socjologia kultury, kulturoznawstwo, architektura, edukacja czy zarządzanie kulturą. Uczestnicy konferencji mieli okazję zapoznać się z różnorodnym podejściem do poruszanych zagadnień,

dotyczących stanu naszego otoczenia obecnie oraz w przyszłości. W wielu wypowiedziach, podejmowanych również podczas dyskusji, wyrażano konieczność kontynuacji takiego interdyscyplinarnego podejścia do zagadnień kultury i jej znaczenia w procesie rozwoju, a także prowadzenia dalszego dialogu, którego efektem powinny być jak najszybciej ustalenia legislacyjne. Podkreślano również niezwykle ważną rolę edukacji kulturalnej nie tylko w sektorze szkolnictwa, ale przede wszystkim na poziomach ogólnospołecznych i decydenckim.

Wygłoszone podczas konferencji referaty znalazły się w większości w wydanej specjalnie na tę okazję publikacji pod redakcją naukową prof. dr. hab. Ryszarda Janikowskiego i prof. dr. hab. Kazimierza Krzysztofka.

Margeryta Szulińska

"CULTURE AND BALANCED DEVELOPMENT.

THE ENVIRONMENT, SPATIAL ORDER, HERITAGE"

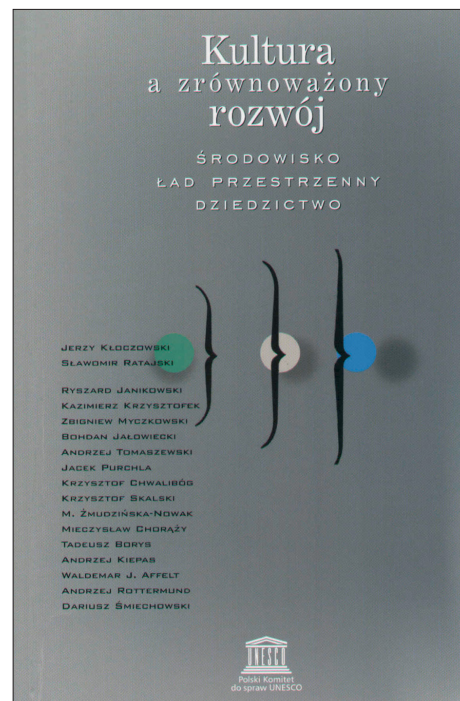
Conference Held by UNESCO and the Ministry of Culture and National Heritage,
Warsaw, 30 March 2009

The titular conference was held on 30 March 2009 in the Column Hall of the Sejm (Parliament) of the Republic of Poland under the honorary patronage of the Speaker of the Sejm of the Republic of Poland and the Minister of Culture and National Heritage. The event was organised by the Polish UNESCO Committee in cooperation with the Ministry of Culture and National Heritage.

The organisation of the conference was dictated by the need to bring the participants closer to the question of balanced development and the necessity of recalling the ideas expressed in the UNESCO conventions and other documents.

Outstanding specialists in economy, the sociology of culture, cultural studies, architecture, education and culture management were invited to present papers on Culture as a Condition for Contemporary Development and Cultural Heritage, Spatial Order, Civic Society. Numerous statements expressed the necessity of continuing such an interdisciplinary approach towards culture. Emphasis was also placed on the extremely important role played by cultural education on the social and decision-making levels.

The majority of the presented papers were issued in a special-occasion publication.

PROGRAM „ROOFS OF EUROPE II”

Międzynarodowe warsztaty, Republika Czeska, 20-23 kwietnia 2009 r.

W dniach 20-23 kwietnia 2009 r. w Republice Czeskiej, w miejscowości Toczka (40 km na zachód od Pragi) odbyły się warsztaty w ramach programu „Roofs of Europe II”, w których uczestniczyli przedstawiciele Belgii, Francji, Niemiec, Republiki Czeskiej i Polski. Spotkaniu przewodniczył prof. Patrick Hoffsummer.

Głównym tematem warsztatów była szeroko pojęta problematyka badawcza i dokumentacyjna związana z historycznymi konstrukcjami dachowymi oraz pokryciami

dachów. Świadomość potrzeby dokumentacji i bardziej zaawansowanych badań tych struktur jest wciąż stosunkowo niska – zwłaszcza w Europie Środkowej (Polska jest chyba najgorszym przykładem). Nie podejmuje się praktycznych działań, dopuszczając w konsekwencji do uszkodzenia lub wręcz całkowitego zniszczenia zachowanych konstrukcji. Brak badań i ochrony tych niezwykle istotnych części obiektów zabytkowych nakłada się na brak odpowiedniej wiedzy rzemieślniczej w firmach wykonujących prace. Skutkuje to remontami,

które z konserwacją zabytków mają niewiele wspólnego, w czasie których stosuje się wyłącznie współczesne narzędzia (głównie jest to przenośna łańcuchowa piła spalinowa) i wymienia się prawie całą konstrukcję. Takie działania, które często nie są w ogóle uzasadnione, stanowią realne zagrożenie utraty naukowych i historycznych informacji zawartych w nie przebadanych i nie zadokumentowanych konstrukcjach. Można wręcz stwierdzić w tym kontekście, że niektóre państwa wydają znaczne sumy na niszczenie zabytków.

Koledzy z Republiki Czeskiej od wielu lat konsekwentnie promują stosowanie tradycyjnych metod rzemieślniczych do remontów konstrukcji drewnianych i starają się upowszechniać wiedzę na ten temat na różne sposoby. Najlepszym tego dowodem są wykonane prace konserwatorskie w wielu obiektach zabytkowych, gdzie naprawiono jedynie uszkodzone miejsca konstrukcji, stosując tradycyjne metody ciesielskie, liczne fachowe publikacje, szkolenia i prace badawcze. Prowadzone są też niezwykle ciekawe eksperymenty – tu przykładem może być wykonanie działającej repliki średniowiecznego dźwigu deptakowego. Uczestnicy warsztatów mieli możliwość zobaczenia, jak działa to urządzenie. Rozwiązania konstrukcyjne dźwigu oparto na analizie ilustracji (iluminacji) z *Biblii Vaclava* z 1390-1400 oraz na innych przekazach

historycznych zachowanych w Czechach i za granicą (Karlštejn, Šváb-ska, Gmünd, Strasburg, Beauvais). Drewno składające się na jego konstrukcję zostało obrobione w tradycyjny sposób, przy użyciu odtworzonych średniowiecznych narzędzi i metod pomiarowych. Dźwig zastosowano do naprawy konstrukcji dachu Pałacu Królewskiego w Pradze oraz dachu nad jedną z części średniowiecznego zamku w miejscowości Tocnik. Jednym z celów tego eksperymentu było sprawdzenie wiarygodności historycznych przekazów ikonograficznych, rzeczywiste ustalenie parametrów technicznych dźwigu, porównanie jego wydajności roboczej do współcześnie stosowanych technik budowy, porównanie kosztów zużycia energii i obciążeń środowiska. W pracach uczestniczyli zaproszeni rzemieślnicy (cieśle, kowale – również z zagranicy). Były

one okazją do zwrócenia uwagi na ginące zawody i dały możliwość udokumentowania unikatowych już dzisiaj czynności i metod. Użytkowanie repliki średniowiecznego urządzenia do współczesnych prac remontowych to działanie pionierskie – podobne modele dawnych żurawi zbudowane w Europie i Stanach Zjednoczonych nigdy nie były używane do prowadzenia normalnej budowy.

Spośród wykładów w trakcie spotkania interesująca była wypowiedź Petra Rouzicki na temat analizy średniowiecznych metod trasowania z użyciem prostych przyrządów – cyrkla, linii, trójkąta, sznura, pionu. Badacze z Francji w swojej prezentacji pokazali przykłady analiz średniowiecznych konstrukcji dachowych oparte na geometrii Euklidesowej, jak również omówili prowadzone aktualnie rozpoznanie pokryć dachowych. W badaniach dachówek stosują metody spektroskopowe, archeomagnetyzm, datowanie radiowęglowe – wykorzystywane w połączeniu z dendrochronologią do określania wieku przedmiotów. Belgowie zapoznali uczestników warsztatów z wynikami badań prowadzonych w katedrze w Beauvais oraz w niewielkim kościele zlokalizowanym obok katedry. Okazał się on starszy od samej katedry, z doskonale zachowaną konstrukcją dachową z XII wieku.

Reprezentanci Polski przedstawili uwagi na temat badania i dokumentowania historycznych więźb dachowych na etapie poprzedzającym opracowanie projektu budowlanego. Prezentacja pokazująca w sposób syntetyczny główne zagadnienia związane z tą problematyką została uznana przez kolegów z Czech jako bardzo ważna i wywołała żywą dyskusję. Zaproponowano jej dokładniejsze opracowanie i przetłumaczenie, aby mogła być opublikowana jako wspólne stanowisko międzynarodowe na zakończenie programu „Roofs of Europe”.

1. Uczestnicy warsztatów w trakcie wyjazdu studialnego przed wizerunkiem miniatury z *Biblii Vaclava*, na podstawie której zrekonstruowano średniowieczny dźwig deptakowy. Wszystkie fot. D. Mączyński.

1. Workshop participants during a study tour, standing in front of a miniature from the *Wenceslas Bible*, used for reconstructing a mediaeval treadmill crane. All photos: D. Mączyński.

Warsztatom towarzyszyła krótka podróż studialna do trzech średniowiecznych zamków pozostających w formie trwałej ruiny (Żebrak, Tocnik, Krakovec), w których wykonuje się różne prace konserwatorskie. W ostatnim dniu uczestnicy poznali dwa obiekty w Pradze. Był to Vladislav Hall, nad którym znajduje się dach projektu architekta doby renesansu Philiberta Delorme, oraz dach nad wieżą mostu starego miasta, gdzie na zachowanej konstrukcji średniowiecznej występuje chemiczna korozja drewna. W Republice Czeskiej prowadzone są badania dotyczące rozpoznania tej formy korozji drewna.

Dominik Mączyński

2. Zamek w miejscowości Tocnik z repliką dźwigu deptakowego.
2. Tocnik castle with a replica of a treadmill crane.

”ROOFS OF EUROPE II”

International Workshops, Czech Republic, 20-23 April 2009

On 20-23 April 2009, the locality of Tocnik (40 kms from Prague, the Czech Republic) played host to workshops held as part of the ”Roofs of Europe II” programme, attended by representatives of Belgium, France, Germany, the Czech Republic and Poland.

The prime theme of the workshops was widely comprehended research and documentation connected with historical roof constructions and coverings. For years, our

colleagues from the Czech Republic have been promoting traditional artisan methods for repairing wooden constructions and have tried to popularise their knowledge. The best proof is the conservation of numerous historical buildings, where damaged places have been repaired by using traditional methods; other evidence are numerous professional publications, training and studies. Extremely interesting experiences included making a

working replica of a mediaeval treadmill crane upon the basis of historical sources (including illustrations from the *Wenceslas Bible* from 1390-1400), used for, i.a. repairing a roof over part of the mediaeval castle in Tocnik. In the course of a study trip the workshop participants enjoyed an opportunity to examine the crane’s practical application.

„WITRAŻE SECESYJNE. TENDENCJE I MOTYWY”

Konferencja naukowa, Łódź, 13-15 maja 2009 r.

W dniach 13-15 maja 2009 r. w Łodzi odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Witraże secesyjne. Tendencje i motywy”, zorganizowana przez Stowarzyszenie Miłośników Witraży „Ars

Vitrea Polona” i Muzeum Historii Miasta Łodzi. Po konferencjach w Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu, Malborku i ponownie w Krakowie było to już szóste spotkanie, doprowadzone do skutku przez pasjonatów

tej wciąż zbyt słabo w Polsce docenianej gałęzi sztuki. Tradycyjnie już konferencja zgromadziła znawców i miłośników witraży z wielu zakątków Polski, reprezentujących różne instytucje (szkoły wyższe, muzea,

1. Fragment witraża w głównej klatce schodowej willi Leopolda Rudolfa Kindermanna w Łodzi. Wszystkie fot. A. Laszkowski.

1. Fragment of stained glass in the main staircase in the Leopold Rudolf Kindermann villa in Łódź. All photos: A. Laszkowski.

służby konserwatorskie, ośrodki badawczo-dokumentacyjne, pracownie konserwatorskie), a także zaprzyjaźnionych badaczy z Ukrainy.

Wśród wystąpień na sesji pojawiły się referaty o charakterze ogólnym, odnoszące się do epoki będącej głównym przedmiotem zainteresowania uczestników. Pewną tradycją naukowych spotkań inicjowanych przez Stowarzyszenie Miłośników Witraży stała się dominacja prezentacji badań prowadzonych w dwóch środowiskach: krakowskim i szeroko pojętym śląskim. Nie inaczej było i w Łodzi, choć wyraźnie widoczne były tym razem także środowisko miejscowe (na czele z prof. dr. hab. Krzysztofem Stefańskim) oraz Lwów (reprezentowany przez prof. Rostysławę Hrymaluk i Marię Szumską).

Zaprezentowano również wiele referatów o charakterze monograficznym, poświęconych wybranym zespołom lub pojedynczym dziełom witrażowym, konkretnym firmom lub projektantom. Nie zabrakło ciekawych odkryć (jak chociażby witraże Fritza Geigesa do katedry

na Wawelu – zamówione, ale nigdy w niej nie zamontowane, wytropione w Szwajcarii przez Tomasza Szybistego), wystąpień przypominających zapomniane, wybitne realizacje (jak witraż autorstwa L.C. Tiffany'ego odkryty na nowo w kolekcji Raczyńskich eksponowanej w Rogalinie przez Magdalenę Weber-Faulhaber czy witraże zdobiące zakopiańskie sanatorium Dłuskich omówione przez Małgorzatę Reinhard-Chlandę) oraz przeglądowych prezentacji dotyczących witraży w konkretnych miastach czy na wybranych obszarach (jak Lwów, województwo śląskie, okolice Rzeszowa – w referatach Marii Szumskiej, Ireny Kontny i Marty Nikiel). Z dużym zainteresowaniem spotkało się wystąpienie dr. Pawła Karaszkiewicza, który przedstawił zalecenia, jakie w zakresie konserwacji witraży sformułował renomowany *Corpus Vitrearum Medii Aevi* oraz zrelacjonował projekty badawcze w zakresie konserwacji i dokumentacji witraży prowadzone w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Swój udział w konferencji zaakcentowali również

przedstawiciele ośrodków regionalnych Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków: opolskiego (referat Ewy Kalbarczyk-Klak o witrażach w ratuszu w Opolu) i krakowskiego (wystąpienie piszącego te słowa o wiedeńskich inspiracjach sztuki witrażowej w Galicji w dobie secesji).

W toku dyskusji bardzo mocno zaakcentowany został wątek dokumentacyjny i konserwatorski. Wskazano na brak koordynacji działań w zakresie inwentaryzacji i ochrony zabytkowych witraży w Polsce, i to pomimo rosnącej świadomości społecznej ich wartości.

Wysunięta została propozycja zorganizowania szkoleń dla pracowników służb konserwatorskich w Polsce, pozwalających im na lepszą orientację (a przez to ochronę) w historycznych i artystycznych uwarunkowaniach tej techniki oraz sposobach właściwej ekspozycji, bieżącej konserwacji i działań interwencyjnych.

Ważnym punktem programu spotkania było przybliżenie jego uczestnikom bogatego dorobku artystycznego Łodzi, w szczególności z okresu około roku 1900, którego najwybitniejsze przykłady należą bezsprzecznie do najbardziej reprezentatywnych dzieł Art Nouveau nie tylko na obszarze ziem polskich, ale i całej środkowej Europy. Można było zatem zapoznać się m.in. z bogatymi, historyzującymi wnętrzami dawnego pałacu Izraela Poznańskiego (w jego sali balowej odbywały się obrady), perłami łódzkiej secesji (np. willą Leopolda Rudolfa Kindermanna), obfitymi w różnorodne zespoły witraży obiektami sakralnymi (katedra łódzka, kościół Jezuitów czy protestancki kościół św. Mateusza) oraz gigantycznymi XIX-wiecznymi kompleksami fabrycznymi (m.in. Geyerów, Scheiblera i Poznańskiego).

Goszczące uczestników konferencji Muzeum Historii Miasta Łodzi zaprezentowało specjalną

wystawę, pt. „Okna. Witraże łódzkie *belle époque*”, przygotowaną wg koncepcji i scenariusza Jana Dominikowskiego (znanego łódzkiego historyka sztuki specjalizującego się m.in. w sztuce witrażowej środkowej Polski). Składała się ona z trzech rodzajów dzieł. Pierwszą grupę stanowiły witraże bądź eksponaty zdobione witrażami pochodzące ze zbiorów Muzeum Historii Miasta Łodzi (których zasób omówił podczas konferencji Łukasz Grzejszczak), drugą dzieła użyczone przez liczne łódzkie instytucje oraz osoby prywatne, trzecią zaś efektowne fotografie wybranych dzieł zachowanych *in situ*. Muzeum wydało skromny objętościowo, ale zaopatrzone w cenne teksty i wybór wysokiej jakości ilustracji katalog.

Tradycyjnie już konferencja organizowana przez Stowarzyszenie Miłośników Witraży stała się okazją do przeprowadzenia zebrania jej członków. Po raz pierwszy w tych okolicznościach wystąpiła w nowej roli wybrana niedawno na prezesa

2. Fragment witraża z wizerunkiem tkacza, eksponowanego na towarzyszącej konferencji wystawie w Muzeum Historii Miasta Łodzi.

2. Fragment of stained glass with an image of a weaver, featured at an exhibition held at the Historical Museum of Łódź and accompanying the conference.

Danuta Czapczyńska-Kleszczyńska. Udaną konferencję w Łodzi z pewnością może ona zapisać na koncie swoich sukcesów. Pozostaje mieć nadzieję, iż zaprezentowane

tam referaty doczekają się drukowanej formy, tak jak miało to miejsce po dwóch pierwszych konferencjach stowarzyszenia.

Andrzej Laskowski

”ART NOUVEAU STAINED GLASS. TENDENCIES AND MOTIFS” Scientific Conference, Łódź, 13-15 May 2009

An international scientific conference on “Art Nouveau Stained Glass. Tendencies and Motifs” was held on 13-15 May

2009 by the Association of Lovers of Stained Glass “Ars Vitrea Polona” and the Historical Museum of Łódź.

The event gathered experts and lovers of stained glass from many parts of Poland, representing assorted institutions, as well as Ukrainian researchers. The majority of the papers dealt with stained glass found or executed in leading centres of the Polish Art Nouveau, including Kraków, Lviv, Łódź and Silesia. A presentation of factographic findings was accompanied by essential reflections about conservation.

The programme of the meeting was enhanced by a tour along the trails of Łódź stained glass and a suitable exhibition featured at the Historical Museum of Łódź. A publication of the post-conference material would be an important summary of the achievements of these remarkable debates.

3. Uczestniczki konferencji w Łodzi Kaliskiej – kultowym łódzkim lokalu z wnętrzami (tu: damska toaleta) zaaranżowanymi przez członków legendarnej grupy artystycznej Łódź Kaliska.

3. Participants of the conference in Łódź Kaliska – a celebrated Łódź club with interiors (here: the ladies lavatory) arranged by members of the legendary art group Łódź Kaliska.

EUROPEAN HERITAGE HEADS FORUM

Wiedeń – Bratysława, 27-29 maja 2009 r.

W dniach 27-29 maja 2009 r. w Wiedniu i Bratysławie odbyło się czwarte z kolei doroczne spotkanie European Heritage Heads Forum, które zgromadziło kilkudziesięciu uczestników – przedstawicieli dwudziestu siedmiu krajów europejskich. Wybór na miejsce spotkania dwóch tak blisko siebie położonych stolic europejskich wynikał z zamiaru pokazania, jak znaczący wpływ na losy ich wspólnego krajobrazu kulturowego miał dokonany po II wojnie światowej podział tego obszaru na dwie odrębne strefy polityczne. Nie pozostało to bez istotnego wpływu na losy wielu zabytków, co przedstawiono w prezentacjach i dyskusji uczestników spotkania.

Tematem głównym Forum stał się problem dynamicznych zmian w przestrzeni kulturowej Europy oraz wpływu globalnego kryzysu

ekonomicznego na stan zachowania i przyszłość dziedzictwa kulturowego. Wiele wystąpień koncentrowało się wokół zagadnień zarządzania dziedzictwem i finansowania prac konserwatorskich. Ważną częścią konferencji była prezentacja systemów ochrony zabytków wybranych krajów europejskich, m.in. Szwajcarii i Szwecji, oraz lawinowo narastający problem zmian pierwotnej funkcji sakralnej znaczącej liczby kościołów i zborów ewangelickich na terenie Niemiec i Holandii, spowodowany kurczeniem się liczby wiernych i brakiem możliwości utrzymania opuszczonych zabytkowych budynków.

Członkowie European Heritage Heads Forum przyjęli deklarację skierowaną do rządów krajów europejskich wskazującą na długoterminowe wymierne korzyści dla systemów ekonomicznych i go-

spodarki płynące z inwestowania w ochronę i konserwację środowiska kulturowego. Szczególną uwagę zwrócono na ważne obszary aktywności związane z wpływem działań rewitalizacyjnych i rehabilitacyjnych historycznych obszarów miejskich oraz restauracji zabytków na tworzenie lokalnych miejsc pracy, stosowanie przyjaznych dla środowiska, a zarazem tańszych materiałów budowlanych oraz wagę działań podejmowanych z troski o dziedzictwo kulturowe dla tworzenia i kreowania tożsamości lokalnej oraz zamiłowania do historii i tradycji. Zachęcano do wdrażania programów ekonomicznych związanych z ochroną zabytków, prezentując konkretne przykłady takich działań podjętych w kilku krajach europejskich, m.in. we Francji, Luksemburgu, Holandii, Norwegii i Słowacji.

Podczas towarzyszącego konferencji krótkiego objazdu terenowego organizatorzy zaprezentowali przykłady działań konserwatorskich w najcenniejszych zabytkach regionu. Uczestnicy mieli okazję poznać wnętrza Pałacu Starhemberg – siedziby Ministerstwa Edukacji, Sztuki i Kultury Austrii, w którym król Jan III Sobieski świętował Wiktorię Wiedeńską, Pałac Schloss – odrestaurowany wraz z parkiem i zabudową folwarku z wykorzystaniem środków przyznane przez Unię Europejską, Stare Miasto w Bratysławie oraz zamek Czerwony Kamień, a także Pałac Schönbrunn, na którego terenie zorganizowano wiedeńską część konferencji. Kolejne spotkanie zorganizowane zostanie w przyszłym roku we Francji.

1. Uczestnicy konferencji podczas zwiedzania Pałacu Schloss. Fot. M. Gawlicki.
1. Conference participants touring the Schloss Palace. Photo: M. Gawlicki.

Marcin Gawlicki

EUROPEAN HERITAGE HEADS FORUM

Vienna – Bratislava, 27-29 May 2009

The fourth annual European Heritage Heads Forum, held on 27-29 May 2009 in Vienna and Bratislava, was attended by several score participants – representatives of 37 European countries. The choice of two such closely located European capitals intended to demonstrate the significant impact exerted on the history of their joint cultural landscape by the post-World

War II division of this region into two separate political zones. This fact affected the fate of numerous historical monuments, mentioned in the presentations and discussions.

The leitmotif of the Forum was the dynamic changes transpiring within the cultural space of Europe and the impact of the global economic crisis upon the state of the preservation of the

cultural heritage and its future. Numerous papers focused on the administration of the cultural heritage and the financing of conservation. A presentation of assorted systems of monument protection in selected countries comprised an important part of the conference.

The next meeting will take place in 2010 in France.

„MAŁE MIASTA W POLSKIEJ PRZESTRZENI KULTUROWEJ”

Konferencja w Cedyni, 20-22 maja 2009 r.

W dniach 20-22 maja 2009 r. w Cedyni, w ramach cyklu spotkań i seminariów poświęconych aktualnym problemom konserwatorskim, odbyła się konferencja zorganizowana przez KOBiDZ przy współpracy Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Jej temat przewodni brzmiał: „Małe miasta w polskiej przestrzeni kulturowej”. W spotkaniu udział wzięli wojewódzcy konserwatorzy zabytków, przedstawiciele Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN oraz dyrektorzy ROBiDZ-ów. Konferencja stała się też okazją do ponownego spotkania przedstawicieli całego środowiska konserwatorskiego na ziemi szczecińskiej, po 53 latach od poprzedniego zjazdu tu zorganizowanego.

Obrady odbywały się w odbudowanym i zaadaptowanym na cele hotelowe gotyckim klasztorze cysterek w Cedyni. Wybór obiektu nie był przypadkowy. Odbudowę zachowanego zachodniego skrzydła

1. Zachodnie skrzydło klasztoru cysterek w Cedyni – odbudowane i zaadaptowane na cele hotelowe. Fot. W. Witek.

1. Western wing of the Cistercian convent in Cedynia – rebuilt and adapted for a hotel. Photo: W. Witek.

ła klasztoru przeprowadzono wyjątkowo starannie i z pełnym poszanowaniem substancji zabytkowej, zachowując i wydobywając niepowtarzalne walory krajobrazowe

miejsca wpisanego w europejski szlak cystersów.

W pierwszym dniu spotkania w problematykę ochrony krajobrazu małych miast i jej specyfikę na

terenie woj. zachodniopomorskiego wprowadziły referaty i prezentacje przedstawicieli środowiska konserwatorskiego Szczecina. Drugi dzień wypełnił objazd po zabytkowych miasteczkach Pomorza Zachodniego: Chojna, Trzcińsko Zdrój, Moryń, Mieszkowice i Chwarszczany, który umożliwił uczestnikom konferencji zapoznanie się ze stanem

zachowania średniowiecznej architektury sakralnej i fortyfikacji miejskich, głównymi zagrożeniami i przyczynami zniszczeń, a także ze złożoną problematyką ochrony historycznej przestrzeni urbanistycznej. Wieczorna sesja, podczas której zaprezentowano zabytkowy zasób średniowiecznych fortyfikacji na Dolnym Śląsku i w woj. lubus-

kim, stała się okazją do wymiany doświadczeń i informacji na tematy związane z zakresem i metodami ratowania murów miejskich. Zwrócono uwagę na brak rzetelnych badań konserwatorskich i technicznych fortyfikacji miejskich oraz ich stałego monitoringu. Trzeciego dnia obrad mówiono o miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i ich roli w ochronie zabytkowych zespołów urbanistycznych, zasadach formułowania prawidłowych zapisów planu gwarantujących egzekwowanie prawa, próbie wypracowania strategii związanej z ochroną zabytkowych małych miast, a także formie dokumentacji miasta, jaką jest skrócone studium historyczno-urbanistyczne.

Konferencja w Cedyni wykazała, że podjęte na niej tematy były zaledwie namiastką niezwykle złożonego problemu ochrony historycznych małych miast. Propozycja dyrektora KOBiDZ, by podczas następnych spotkań kontynuować tę tematykę, prezentując kolejne aspekty zagadnienia, spotkała się z pełną akceptacją.

Elżbieta Jagielska

2. Uczestnicy konferencji na tle murów miejskich w Moryniu. Fot. W. Witek.
2. Conference participants against the backdrop of the town walls in Moryń. Photo: W. Witek.

"SMALL TOWNS IN POLISH CULTURAL SPACE" Conference in Cedynia, 20-22 May 2009

A conference organised by the National Heritage Board of Poland with the cooperation of the West Pomeranian Voivodeship Conservator of Historical Monuments on 20-22 May 2009 in Cedynia was entitled "Small Towns in Polish Cultural Space". The event was attended by voivodeship conservators of monuments, representatives of the Department for the Protection of Historical Monuments at the Ministry of Culture and National Heritage and heads of the Regional Centres for the Documentation and Protection of Historical Monuments.

The debates took place in the western wing of the Cistercian convent in Cedynia, rebuilt and adapted for a hotel. The participants spoke about, i. a. local spatial planning and its role in the protection of historical town planning complexes, the principles of formulating correct plans guaranteeing the execution of the law, an attempt at devising a strategy associated with the protection of small historical towns, and town documentation, i.e. an abbreviated historical town planning study. The conference was accompanied by a tour of the historical small towns of

Western Pomerania, which enabled the participants to become acquainted with the state of the preservation of mediaeval sacral architecture and town fortifications, the prime threats and causes of damage, and the complex protection of historical town planning space.

The topics broached at the conference were a mere foretaste of the extremely complicated protection of historical small towns. The proposal made by the head of the National Heritage Board to continue this theme by presenting its successive aspects met with full approval.